

KONKURS CHEMICZNY DLA UCZNIÓW GIMNAZJÓW WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO III ETAP WOJEWÓDZKI 16 lutego 2015 roku Grupa „A”

Ważne informacje:

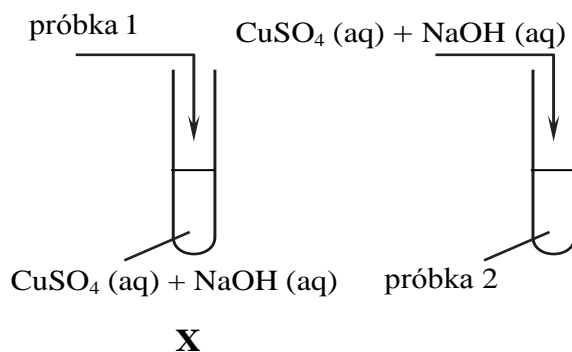
1. Masz **120 minut** na rozwiązanie wszystkich zadań.
2. Zapisuj szczegółowe obliczenia i komentarze do rozwiązań zadań prezentujące sposób twojego rozumowania. Możesz korzystać z kalkulatora.
3. Pisz długopisem lub piórem, nie używaj korektora. Jeżeli się pomylisz, przekreśl błąd i napisz ponownie. Wykonuj staranne rysunki, korzystając z przyborów geometrycznych.
4. Rozwiązując zadania, korzystaj z zamieszczonych na końcu arkusza tablic: układu okresowego pierwiastków oraz rozpuszczalności soli i wodorotlenków w wodzie.
5. Przyjmij wartości: liczba Avogadro $N_A = 6 \cdot 10^{23} \frac{1}{mol}$, objętość molowa gazów w warunkach normalnych $V_0 = 22,4 \frac{dm^3}{mol}$. Wykonując obliczenia, pamiętaj o zasadach zaokrąglania wartości liczbowych.
6. Pisz czytelnie i zamieszczaj odpowiedzi w miejscu na to przeznaczonym. Pamiętaj, że zapisy w brudnopisie nie podlegają ocenie.

Życzymy powodzenia!

Zadanie:	1 -10	11	12	13	14	Razem	%
Maksymalna liczba punktów	10	8	4	9	4	35	100%
Uzyskana liczba punktów							%
Podpis osoby sprawdzającej							

☛ Informacja do zadań 1. i 2.

W celu zidentyfikowania substancji o znaczeniu biologicznym przeprowadzono doświadczenie przedstawione poniższym schematem.

Zadanie 1. (1pkt)

Na podstawie obserwacji z przeprowadzonego doświadczenia wskaż poprawną informację o zawartości badanych próbek umieszczonych w probówkach 1 i 2. **Zaznacz właściwy wiersz tabeli.**

	<i>Próbka 1</i>	<i>Próbka 2</i>
	<i>Obserwacje</i>	
	<i>wytrącił się ceglastopomarańczowy osad</i>	<i>mieszanina zabarwiła się na kolor fioletoworóżowy</i>
A.	białko jaja kurzego	glukoza
B.	tristearynian glicerolu	glukoza
C.	glukoza	białko jaja kurzego
D.	glukoza	skrobia

Zadanie 2. (1pkt)

Zaznacz właściwy wiersz tabeli, w którym podano nazwy reakcji przeprowadzonych w trakcie doświadczenia.

	<i>Próbka 1</i>	<i>Próbka 2</i>
A.	reakcja ksantoproteinowa	próba Tollensa
B.	próba Trommera	reakcja biuretowa
C.	reakcja biuretowa	próba Trommera
D.	próba Trommera	reakcja ksantoproteinowa

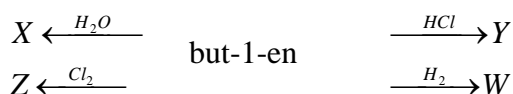
Zadanie 3. (1pkt)

Wybierz zestaw zawierający jedynie odczynniki powodujące denaturację białka. **Zaznacz właściwą odpowiedź A, B, C lub D.**

- A. Kwas siarkowy(VI), alkohol etylowy, octan ołowiu(II)
- B. Kwas solny, zasada sodowa, chlorek sodu
- C. Kwas octowy, wodorotlenek glinu, chlorek sodu
- D. Woda bromowa, siarczan(VI) miedzi(II), siarczan(VI) sodu

Zadanie 4. (1pkt)

Wybierz zestaw wzorów poprawnie przyporządkowanych substancjom X, Y, Z i W – produktom reakcji przedstawionych chemografem. **Zaznacz właściwą odpowiedź A, B, C lub D.**

- A. X - $\text{CH}_3\text{CHOHCH}_2\text{CH}_3$; Y - $\text{CH}_3\text{CHClCH}_2\text{CH}_3$; Z - $\text{CH}_2\text{ClCHClCH}_2\text{CH}_3$;
W - $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_3$
- B. X - $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CHOHCH}_3$; Y - $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CHClCH}_3$; Z - $\text{CH}_3\text{CHClCHClCH}_3$;
W - $\text{CH}_3(\text{CH}_2)_2\text{CH}_3$
- C. X - $\text{CH}_2\text{OH}(\text{CH}_2)_2\text{CH}_3$; Y - $\text{CH}_2\text{Cl}(\text{CH}_2)_2\text{CH}_3$; Z - $\text{CH}_2\text{ClCHClCH}_2\text{CH}_3$;
W - $\text{CH}_3\text{CHCHCH}_3$
- D. X - $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CHOHCH}_3$; Y - $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CH}_2\text{CH}_2\text{Cl}$; Z - $\text{CH}_3\text{CH}_2\text{CHClCH}_2\text{Cl}$;
W - $\text{CH}_3(\text{CHCl})_2\text{CH}_3$

Zadanie 5. (1pkt)

Wskaż poprawną systematyczną nazwę glicerolu. **Zaznacz właściwą odpowiedź A, B, C lub D.**

- A. propano-1,2,3-triol
- B. etano-1,2-diol
- C. propano-1,3-diol
- D. gliceryna

Zadanie 6. (1pkt)

Spośród poniżej wymienionych nazw związków organicznych wybierz izomer / izomery butanianu metylu. **Zaznacz właściwą odpowiedź A, B, C lub D.**

- A. metanian butylu
- B. etanian propylu
- C. propanian etylu
- D. wszystkie wymienione w punktach A, B i C

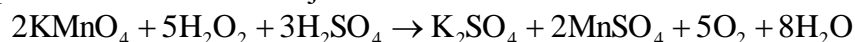
Zadanie 7. (1pkt)

Podczas badania zachowania się magnezu i miedzi w obecności rozcieńczonego roztworu kwasu octowego zaobserwowano objawy reakcji jedynie w probówce z magnezem. Jaki wniosek należy wyciągnąć z tego doświadczenia? **Zaznacz właściwą odpowiedź A, B, C lub D.**

- A. Miedź, jako metal mało aktywny nie reaguje z kwasami.
- B. Miedź jest metalem zbyt aktywnym, by wypierać wodór z roztworów kwasów, magnez, jako metal mniej aktywny wypiera wodór z roztworów kwasów.
- C. Miedź jest metalem zbyt mało aktywnym, by wypierać wodór z roztworów kwasów, magnez, jako metal bardziej aktywny wypiera wodór z roztworów kwasów.
- D. Kwas octowy jest stosunkowo słabym elektrolitem i reaguje tylko z nieaktywnymi metalami.

Zadanie 8. (1pkt)

Przeanalizuj poniższe równanie reakcji.

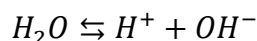
Zaznacz właściwe dokończenie zdania:

Celem eksperymentu, podczas którego przebiegła reakcja zilustrowana podanym równaniem reakcji, było wykazanie, że ...

- A. Manganian(VII) potasu rozkłada się pod wpływem wysokiej temperatury z wydzieleniem tlenu.
- B. Manganian(VII) potasu jest silniejszym utleniaczem niż nadtlenek wodoru.
- C. Manganian(VII) potasu jest silniejszym reduktorem niż nadtlenek wodoru.
- D. Manganian(VII) potasu jest solą mocnej zasady i słabego kwasu.

➡ Informacja do zadania 9.

Woda destylowana (gęstość $\rho=1 \text{ g/cm}^3$) w niewielkim stopniu ulega dysocjacji elektrolitycznej zgodnie z równaniem:

W temperaturze pokojowej iloczyn stężeń molowych kationów H^+ i anionów OH^-

$$C_{\text{mH}^+} \cdot C_{\text{mOH}^-} = 10^{-14} \frac{\text{mol}^2}{\text{dm}^6}$$

Zadanie 9. (1pkt)

Korzystając z zamieszczonych powyżej informacji, oblicz liczbę kationów wodorowych obecnych w 1 cm^3 wody destylowanej. **Zaznacz właściwą odpowiedź A, B, C lub D.**

- A. $6 \cdot 10^{23}$
- B. $0,006 \cdot 10^{23}$
- C. $6 \cdot 10^{13}$
- D. $6 \cdot 10^6$

☛ Informacja do zadania 10.

Miarą aktywności próbki izotopu promieniotwórczego jest liczba zachodzących w niej rozpadów jąder atomowych w jednostce czasu.

Czasy połowicznego rozpadu wynoszą odpowiednio: dla izotopu $^{226}_{88}\text{Ra}$ $T_{\frac{1}{2}} = 1600 \text{ lat}$,
a dla izotopu $^{210}_{84}\text{Po}$ $T_{\frac{1}{2}} = 138 \text{ dni}$.

Zadanie 10. (1pkt)

W laboratorium radiochemicznym znajdują się dwa zamknięte źródła promieniowania. Pierwsze zawiera wyłącznie 0,1 milimola atomów $^{226}_{88}\text{Ra}$, a drugie wyłącznie 0,1 milimola atomów $^{210}_{84}\text{Po}$. Korzystając z zamieszczonych powyżej informacji, postaraj się porównać aktywność obu źródeł i sformułuj odpowiedni wniosek. **Zaznacz właściwą odpowiedź A, B, C lub D.**

- A. Źródło radowe jest aktywniejsze od źródła zawierającego polon.
- B. Źródło zawierające polon jest aktywniejsze od źródła zawierającego rad.
- C. Oba źródła są tak samo aktywne, ponieważ zawierają tyle samo atomów substancji promieniotwórczej.
- D. Podano zbyt mało danych, aby porównać aktywność obu źródeł.

☛ Informacja do zadania 11.

Do żywności dodaje się obecnie wiele dodatków: słodzących, spulchniających, konserwujących, zagęszczających, barwników i innych oznaczanych międzynarodowymi symbolami, np.

Oznaczenie wg standardów UE	Nazwa substancji
E 211	benzoosan sodu
E 252	azotan(V) potasu
E 290	tlenek węgla(IV)
E 500 b	wodorowęglan sodu
E 501 a	węglan potasu
E 503 a	węglan amonu
E 503 b	wodorowęglan amonu

Zadanie 11. (8pkt)

(A)

Zapisz (w formie cząsteczkowej) **równanie reakcji** zachodzącej podczas pieczenia ciasta z dodatkiem proszku do pieczenia, który zawiera E503b (substancja ta pełni rolę środka spulchniającego).

.....

(B)

Określ odczyn wodnego roztworu E501a. **Odpowiedź uzasadnij zapisując równanie** odpowiedniej reakcji chemicznej w formie jonowej.

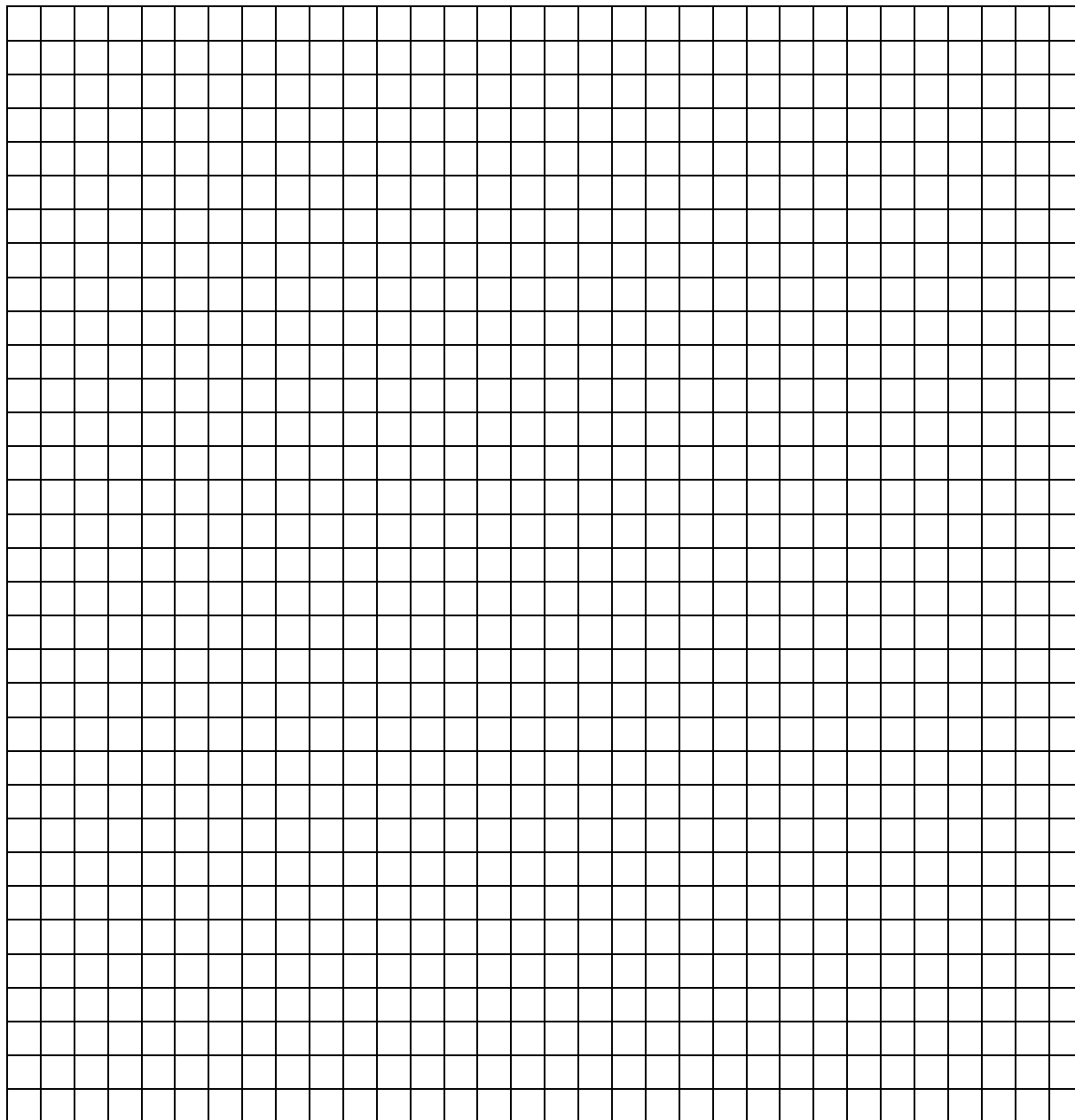
Odczyn roztworu: .....

Równanie reakcji: .....

(C)

Sporządź wykres ilustrujący zależność rozpuszczalności E252 w wodzie od temperatury. Skorzystaj z danych zawartych w tabeli, która zawiera wartości mas E252 rozpuszczonych w 100 g wody we wskazanych temperaturach dla roztworów nasyconych.

Masa soli [g]	25	55	95	120	135	170
T [K]	283	308	328	338	343	353

(D)

250 g nasyconego wodnego roztworu E252 o temperaturze 75°C ochłodzono do temperatury 60°C. **Oblicz masę** wykrystalizowanej soli.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Zadanie 12. (4pkt)

W pracowni chemicznej znajdują się trzy butle zawierające wodne roztwory (o jednakowych stężeniach molowych) następujących substancji: amoniak, bromowodór, wodorotlenek sodu. Po zmieszaniu jednakowych objętości roztworów z butli 1 i 2 otrzymano roztwór o pH=7, natomiast po zmieszaniu jednakowych objętości roztworów z butli 2 i 3 otrzymano roztwór o pH<7.

Gdy do roztworu otrzymanego po zmieszaniu roztworów z butli 1 i 2 dolano roztwór z butli 3, nie obserwowano żadnych objawów reakcji, ale gdy do roztworu otrzymanego po zmieszaniu roztworów z butli 2 i 3 dolano roztwór z butli 1 wydzieliał się gaz o charakterystycznej, przykrej woni.

(A)

Określ zawartość poszczególnych butli w laboratorium i **wpisz nazwy** roztworów do tabelki.

Numer butli	1	2	3
<u>Nazwa</u> roztworu			

(B)

Zapisz w formie jonowej **równanie reakcji**, która zachodzi gdy do roztworu otrzymanego po zmieszaniu roztworów z butli 2 i 3 dolano roztwór z butli 1.

.....

(C)

Porównaj właściwości wodnych roztworów z butli 1 i 3 na podstawie obserwacji dokonanych w trakcie przeprowadzonych doświadczeń oraz zapisanego w punkcie (B) równania reakcji. **Sformułuj i zapisz odpowiedni wniosek.**

.....

.....

.....

Zadanie 13. (9pkt)

(A)

Uzupełnij tabelę, wpisując wzory sumaryczne tlenków pierwiastków o przedstawionej konfiguracji elektronowej, gdy pierwiastki te przyjmują taki sam, najniższy stopień utlenienia.

Konfiguracja elektronowa	$K^2L^8M^8N^2$	$K^2L^8M^{14}N^2$	$K^2L^8M^{18}N^2$
Wzór tlenku			

(B)

Jeden z występujących w tabeli w części „A” zadania tlenków reaguje z wodą. **Oblicz** (w procentach masowych) **stężenie roztworu** otrzymanego po wprowadzeniu 100 mg tego tlenku do 99,90 g wody.

.....

.....

.....

.....

.....

(C)

Do 3,78 g mieszaniny tlenków pierwiastków niereagujących z wodą (wybranych z tabeli) dolano 100 g kwasu solnego o stężeniu 3,65% masowych. Tlenki całkowicie roztworzyły się w kwasie. Następnie roztwór odparowano. Masa odparowanej wody miała wartość 97,25 g. **Ustal masowy skład procentowy mieszaniny tlenków.**

[illegible]

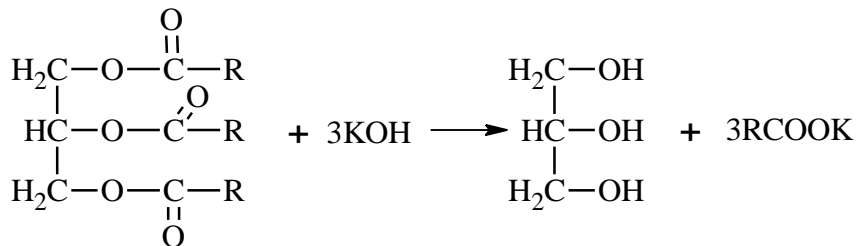
☛ Informacja do zadania 14.

Liczba zmydlania nazywa się liczbę miligramów KOH potrzebną do przeprowadzenia w sole potasowe kwasów tłuszczowych zawartych w 1 g tłuszczu w postaci glicerydów oraz w stanie wolnym.

Chemia. Słownik encyklopedyczny Wydawnictwo Europa. Wydanie I 1999.

Zadanie 14. (4pkt)

Reakcja zmydlania pewnego tłuszczu przebiega zgodnie z następującym równaniem:

(A)

Oblicz masę molową nasyconego tłuszczu niezawierającego wolnych kwasów tłuszczowych, dla którego liczba zmydlania wynosi 208,44. Wynik zapisz w przybliżeniu do liczby całkowitej.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(B)

Dokonując niezbędnych obliczeń, ustal wzór mydła powstającego w opisanej reakcji zmydlania. Przyjmij, że w cząsteczce tego tłuszczu wszystkie reszty kwasów tłuszczowych są identyczne.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(C)

Zapisz równanie reakcji (w formie cząsteczkowej), która będzie zachodzić podczas rozpuszczania mydła (o ustalonym wzorze) w wodzie zawierającej jony wapniowe i jony chlorkowe.

.....

BRUDNOPIS

UKŁAD OKRESOWY PIERWIASTKÓW CHEMICZNYCH

masy atomowe pierwiastków podano w atomowych jednostkach masy [u] (dolna liczba, wydrukowana większą czcionką pod symbolem w krateczce pierwiastka)

¹ H 1																	² He 4
³ Li 7	⁴ Be 9											⁵ B 11	⁶ C 12	⁷ N 14	⁸ O 16	⁹ F 19	¹⁰ Ne 20
¹¹ Na 23	¹² Mg 24											¹³ Al 27	¹⁴ Si 28	¹⁵ P 31	¹⁶ S 32	¹⁷ Cl 35,5	¹⁸ Ar 40
¹⁹ K 39	²⁰ Ca 40	²¹ Sc 45	²² Ti 48	²³ V 51	²⁴ Cr 52	²⁵ Mn 55	²⁶ Fe 56	²⁷ Co 59	²⁸ Ni 59	²⁹ Cu 64	³⁰ Zn 65	³¹ Ga 70	³² Ge 73	³³ As 75	³⁴ Se 79	³⁵ Br 80	³⁶ Kr 84
³⁷ Rb 85	³⁸ Sr 88	³⁹ Y 89	⁴⁰ Zr 91	⁴¹ Nb 93	⁴² Mo 96	⁴³ Tc 97	⁴⁴ Ru 101	⁴⁵ Rh 103	⁴⁶ Pd 106	⁴⁷ Ag 108	⁴⁸ Cd 112	⁴⁹ In 115	⁵⁰ Sn 119	⁵¹ Sb 122	⁵² Te 128	⁵³ I 127	⁵⁴ Xe 131
⁵⁵ Cs 133	⁵⁶ Ba 137	⁵⁷ La 139 (*)	⁷² Hf 178	⁷³ Ta 181	⁷⁴ W 184	⁷⁵ Re 186	⁷⁶ Os 190	⁷⁷ Ir 192	⁷⁸ Pt 195	⁷⁹ Au 197	⁸⁰ Hg 201	⁸¹ Tl 204	⁸² Pb 207	⁸³ Bi 209	⁸⁴ Po 209	⁸⁵ At 210	⁸⁶ Rn 222
⁸⁷ Fr 223	⁸⁸ Ra 226	⁸⁹ Ac 227 (**)	¹⁰⁴ Rf 261	¹⁰⁵ Db 262	¹⁰⁶ Sg 266	¹⁰⁷ Bh 272	¹⁰⁸ Hs 277	¹⁰⁹ Mt 276	¹¹⁰ Ds 281	¹¹¹ Rg 280	¹¹² Cn 285	113 284	114 289	115 288	116 292		118 294

(*) lantanowce	⁵⁸ Ce 140	⁵⁹ Pr 141	⁶⁰ Nd 144	⁶¹ Pm 145	⁶² Sm 150	⁶³ Eu 152	⁶⁴ Gd 157	⁶⁵ Tb 159	⁶⁶ Dy 163	⁶⁷ Ho 165	⁶⁸ Er 167	⁶⁹ Tm 169	⁷⁰ Yb 173	⁷¹ Lu 175
(**) aktynowce	⁹⁰ Th 232	⁹¹ Pa 231	⁹² U 238	⁹³ Np 237	⁹⁴ Pu 244	⁹⁵ Am 243	⁹⁶ Cm 251	⁹⁷ Bk 247	⁹⁸ Cf 251	⁹⁹ Es 252	¹⁰⁰ Fm 257	¹⁰¹ Md 258	¹⁰² No 259	¹⁰³ Lr 262

ROZPUSZCZALNOŚĆ SOLI I WODOROTLENKÓW W WODZIE (TEMP. 291-298K)

	Na ⁺	K ⁺	NH ₄ ⁺	Mg ²⁺	Ca ²⁺	Sr ²⁺	Ba ²⁺	Ag ⁺	Cu ²⁺	Zn ²⁺	Al ³⁺	Mn ²⁺	Cr ³⁺	Fe ²⁺	Fe ³⁺	Pb ²⁺	Sn ²⁺	Sn ⁴⁺
OH ⁻	r	r	r	s	s	s	r	n	n	n	n	n	n	n	n	s	n	n
F ⁻	s	r	r	s	s	s	s	r	o	s	s	s	s	s	s	s	r	r
Cl ⁻	r	r	r	r	r	r	r	n	r	r	r	r	s	r	r	s	r	r
Br ⁻	r	r	r	r	r	r	r	n	r	r	r	r	s	r	r	s	r	r
I ⁻	r	r	r	r	r	r	r	n	o	r	o	o	o	s	o	s	s	r
S ²⁻	r	r	r	o	o	o	o	n	n	n	o	n	o	n	n	n	n	n
SO ₃ ²⁻	r	r	r	s	s	s	s	s	s	s	o	s	o	s	o	s	o	o
SO ₄ ²⁻	r	r	r	r	s	s	n	s	r	r	r	r	r	r	o	n	r	r
NO ₃ ⁻	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	r	o	r
ClO ₃ ⁻	r	r	r	r	r	r	r	r	r	x	x	x	x	x	x	r	x	x
PO ₄ ³⁻	r	r	r	s	n	n	n	n	s	s	s	s	s	s	s	n	o	r
CO ₃ ²⁻	r	r	r	s	n	n	n	n	s	s	o	s	o	s	o	n	o	o
HCO ₃ ⁻	s	r	r	s	s	s	o	o	o	o	o	s	o	s	o	o	x	x
SiO ₃ ²⁻	r	r	o	n	n	o	n	n	n	n	n	n	n	n	n	n	o	o
CrO ₄ ²⁻	r	r	r	r	s	s	n	n	s	s	o	s	o	o	s	n	o	o

r - substancja dobrze rozpuszczalna

s - substancja słabo rozpuszczalna (osad wytrąca się ze stężonego roztworu)

n - substancja praktycznie nierozpuszczalna

o - substancja w roztworze wodnym nie istnieje

x - związek nie istnieje